

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

ВОЛКОВА ОЛЕНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 336.132.11

**МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН  
НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ**

Спеціальність 08.10.01 – Розміщення продуктивних сил  
і регіональна економіка

**АВТОРЕФЕРАТ**

дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата економічних наук

Полтава – 2003

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економічної теорії Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка Міністерства освіти і науки України.

**Науковий керівник:** доктор економічних наук, професор

**Дубіщев Віктор Петрович,**

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,  
завідувач кафедри економічної теорії

**Офіційні опоненти:**

доктор економічних наук **Заяць Тетяна Анатоліївна,**

Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат економічних наук, доцент **Гордієнко Наталія Іванівна,**

Харківська державна академія міського господарства, завідувач кафедри обліку і аудиту.

**Провідна установа:**

Інститут економіко-правових досліджень НАН України, відділ економіко-правових проблем розвитку територіальних систем, м. Донецьк.

Захист відбудеться 3 липня 2003 р. о 14-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 44.052.03 Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка за адресою: 36601, м. Полтава, Першотравневий проспект, 24.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка за адресою: 36601, м. Полтава, Першотравневий проспект, 24.

Автореферат розісланий “2” червня 2003 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради,

кандидат економічних наук, доцент

О.В.Комеліна

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми.** Перехід України до ринкової економіки, надання її регіонам значної економічної самостійності вимагають формування принципово нового механізму фінансових відносин, що базується на принципах територіального самоврядування, самофінансування та самозабезпечення, і водночас зберігає цілісність і єдність всіх ланок народногосподарського комплексу країни.

Дослідження механізму фінансових відносин на регіональному рівні в Україні в сучасних умовах трансформації соціально-економічних відносин визначається необхідністю наукового обґрунтування ефективних і дієвих заходів по забезпеченню втілення в практику господарювання та систему управління економічних принципів та напрямів розвитку, викладених у Конституції України, Бюджетному кодексі України, Законі України “Про місцеві державні адміністрації”, Законі України “Про місцеве самоврядування”, Законі України “Про Державний бюджет на 2003 рік”, Концепції державної регіональної політики.

Теоретичні та прикладні аспекти розвитку регіону та його фінансового забезпечення досліджено у наукових працях багатьох учених-економістів і практиків: В.Н.Амітана, В.М.Василенка, Н.І.Гордієнко, В.В.Гришка, Б.М.Данилишина, М.І.Долішнього, В.П.Дубіщева, Т.А.Заяць, О.В.Комеліної, В.І. Кравченка, І.О. Луїної, В.К.Мамутова, В.О.Онищенко, С.В. Слухая, М.Г.Чумаченка. Проте недостатньо дослідженими є проблеми співвідношення обсягів державних та регіональних бюджетних ресурсів, зменшення рівня залежності формування регіональних доходів від перерахування трансфертів, врахування системи фінансових ризиків на регіональному рівні, розробки системи показників оцінки механізму фінансових відносин на регіональному рівні.

Головна ідея дисертації полягає в тому, щоб на основі розробки науково-методичних положень та системного дослідження механізму фінансових відносин на регіональному рівні обґрунтувати перспективні напрями підвищення ефективності фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону у відповідності з завданнями державної регіональної політики в Україні.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертаційна робота пов'язана з науковими дослідженнями кафедри економічної теорії Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, зокрема з темою “Теоретичні основи формування господарського механізму регіонів України” (номер державної реєстрації - 0102U004705). Автором обґрунтовано дієву систему фінансових відносин на регіональному рівні в Україні в співвідношенні регіонального, міського та районного рівнів, розроблено економічні показники оцінки механізму фінансових відносин на регіональному рівні, проведена систематизація та класифікація фінансових ризиків на регіональному рівні, запропоновано напрями підвищення ефективності механізму фінансових відносин на регіональному рівні в Україні.

**Мета і задачі дисертації.** Метою дослідження є розробка наукових положень механізму формування фінансових відносин на регіональному рівні в Україні в умовах трансформації соціально-економічних відносин та обґрунтування практичних рекомендацій щодо подальшого вдосконалення політики фінансового розвитку регіону.

Відповідно до зазначеної мети в дисертації було поставлено та вирішено наступні задачі:

- визначити сутність фінансових відносин, їх вплив на соціально-економічний розвиток території;
- дослідити засади системи фінансових відносин на регіональному рівні в Україні;
- встановити особливості генезису системи фінансових відносин адміністративно-територіальної одиниці обласного рівня на прикладі Полтавської області;
- дослідити зарубіжний досвід та міжнародні вимоги до організації системи фінансових відносин на регіональному рівні;
- встановити особливості механізму функціонування зовнішніх фінансових відносин регіону в системі адміністративно-територіального устрою України;
- виявити особливості фінансових відносин на рівні цілісної соціально-економічної системи регіону;
- дослідити особливості організації системи внутрішніх міжбюджетних відносин регіону;
- визначити загальноекономічний зміст та основні напрями формування фінансової політики місцевих органів влади на шляху до корпоратизації та розвитку регіональних ринків України;
- розробити напрями підвищення ефективності системи фінансового забезпечення соціальної сфери регіону;
- обґрунтувати основні напрями вдосконалення системи фінансового забезпечення розвитку регіону – квазідержави.

*Об'єкт дослідження:* процес фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів в умовах трансформації соціально-економічної системи України.

*Предмет дослідження:* механізм фінансових відносин на регіональному рівні (на прикладі Полтавської області).

*Методи дослідження.* В основу методу дослідження покладено системно-аналітичний підхід до вивчення економічних явищ та процесів, відповідно до якого виконано теоретичне узагальнення наукових концепцій, розробок і пропозицій провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячених формуванню дієвого механізму фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону. Для вирішення окремих задач використовувались наступні методи: метод комплексного системного аналізу економічних явищ - для всебічного дослідження фінансових відносин регіону з точки зору трьох позицій, а саме: регіону як субнаціональної ланки адміністративно-територіальної системи держави; регіону як цілісного адміністративно-територіального утворення і регіону як сукупності адміністративно-територіальних одиниць; економіко-математичні методи, методи статистичного

аналізу – для дослідження структури системи фінансових відносин регіону, динаміки її елементів в умовах становлення, розвитку і реформування фінансової системи України, визначення показників варіації рівнів забезпечення міст та районів регіону України фінансовими ресурсами; прийоми порівняльного аналізу – для співставлення систем фінансових відносин регіонів розвинутих країн; прогностичний метод – для підготовки висновків щодо можливості застосування зарубіжного досвіду та пропозицій вітчизняних фахівців щодо вдосконалення системи фінансового забезпечення розвитку регіону; історичний метод – для аналізу історичних закономірностей розвитку фінансових відносин регіону; метод логічного узагальнення. Методологічною основою наукового дослідження є закони діалектичного пізнання дійсності, фундаментальні положення економічної теорії, регіональної економіки, теорії фінансів, розробки науково-дослідних інститутів Національної академії наук України.

*Інформаційними джерелами* дослідження стали матеріали Державного комітету статистики України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України, Державної податкової адміністрації, матеріали Головного управління фінансів та Головного управління економіки Полтавської обласної державної адміністрації України, нормативні документи Полтавської губернії, Полтавського губерньського земства, Полтавського волосного земства і Полтавської міської управи, законодавчі акти та статистичний матеріал щодо особливостей фінансових відносин в регіонах України за часів радянської влади. Положення та висновки дисертації спираються на Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти Міністерства фінансів України, а також аналітичні огляди, науково-методичні публікації в періодичній пресі, дані, що отримані із Internet.

### **Наукова новизна одержаних результатів.**

*Вперше одержано:*

обґрунтовано дієву систему фінансових відносин на регіональному рівні в Україні в співвідношенні регіонального, міського та районного рівнів; регіон в системі фінансових відносин визначено з трьох позицій: 1) як підсистему першого рівня фінансової системи держави та підсистему другого рівня фінансової системи світового рівня; 2) як фінансову систему регіонального рівня; 3) як сукупність фінансових систем місцевого рівня;

проведена ідентифікація ризиків системи фінансових відносин на регіональному рівні, проведена їх систематизація та класифікація, обґрунтовано необхідність введення до структури місцевих бюджетів бюджету ризику, основною метою якого визначено захист реалізації програм соціально-економічного розвитку території від можливості настання непередбачуваних обставин та дій, а також ліквідацію наслідків при їх настанні;

обґрунтовано та введено в науковий обіг наступні економічні показники оцінки ефективності механізму фінансових відносин на регіональному рівні: показник рівня чистих видатків, рівень

податкової віддачі, показник динамічної рівноваги місцевих доходів та видатків, рівень фінансового покриття, рівень фінансового забезпечення. Визначено необхідні значення даних коефіцієнтів та їх співвідношення з метою досягнення сталого соціально-економічного розвитку регіонів України.

*Удосконалено:*

визначення фінансової системи регіону проведено через структуризацію внутрішніх та зовнішніх суб'єктів фінансових відносин регіону, виявлення умов функціонування фінансових відносин;

проведено дослідження системи фінансового забезпечення регіону на основі виділення в структурі бюджетних доходів базових доходів місцевих бюджетів, які є основою місцевих бюджетів - до них віднесено власні та закріплені доходи, та балансуєчих доходів, що забезпечують збалансування рівнів фінансування повноважень місцевих органів влади - регулюючі доходи і трансфертні надходження.

*Дістало подальший розвиток:*

розроблено напрями вдосконалення механізму фінансових відносин на регіональному рівні через впровадження коефіцієнта співвідношення фінансових потреб державного та місцевих бюджетів, що визначає обґрунтовану структуру перерозподілу базових доходів між бюджетами України різних видів; використання запропонованої схеми перерозподілу прибуткового податку з громадян за адміністративно-територіальними одиницями різних видів; вдосконалення механізму розмежування видаткових повноважень різних гілок місцевої влади; внесення змін до методики механізму фінансового вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів щодо врахування тенденції їх розвитку;

визначено напрями вдосконалення механізму фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів через визначення фіксованого рівня співвідношення поточних бюджетів і бюджетів розвитку, співвідношення обсягів державних та регіональних бюджетів розвитку, передбачення в структурі горизонтального вирівнювання інвестиційно-інноваційних можливостей регіонів України державного та обласного рівнів, стимулювання інноваційної діяльності, поглиблення ефективної спеціалізації при раціональному використанні місцевих умов і ресурсів, розвитку міжрайонних зв'язків.

**Практичне значення одержаних результатів.** Теоретико-методологічні положення дисертації та отримані результати щодо формулювання принципів фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України можуть бути використані для обґрунтованої оцінки й практичного впровадження якісно нових методів забезпечення ефективного функціонування системи фінансових відносин регіону. Практична значимість отриманих результатів дослідження полягає в тому, що теоретичні положення, які захищаються в дисертації, доведені до рівня конкретних практичних пропозицій та рекомендацій, створюють об'єктивну основу для подальшого розвитку теоретичних і прикладних досліджень проблем ефективного функціонування системи фінансових відносин регіону. Результати дослідження можуть бути використані при вдосконаленні фінансової

політики України на регіональному рівні, подальшому реформуванні системи фінансового забезпечення соціально-економічних потреб регіонів та їх інвестиційно-інноваційного розвитку. Практичне впровадження отриманих наукових результатів підтверджується відповідними довідками від: Головного фінансового управління Полтавської обласної державної адміністрації (лист № 1-19 від 10.01.2003 р.), Управління Державного казначейства у Полтавській області (лист № 05-12/903 від 10.04.2003 р.), Комісії з питань бюджету, фінансів і цін та малого і середнього бізнесу Полтавської обласної ради (лист № 01-26 від 12.04.2003 р.).

**Особистий внесок здобувача.** Дисертантом вперше на основі розробки теоретико-методологічних положень проведено комплексне дослідження фінансових відносин регіону в системі трьох рівнів, визначених адміністративно-територіальною структурою країни та обґрунтовано конкретні напрями вдосконалення фінансового забезпечення регіонів України. Всі результати наукового дослідження отримані автором особисто.

**Апробація результатів дисертації.** Найважливіші результати дисертаційного дослідження були представлені на міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, зокрема: Третій Всеукраїнській науково-практичній конференції “Підвищення ролі фінансових відносин у комплексному соціально-економічному розвитку регіону” (Дніпропетровськ, 2002р.); X Міжнародній науково-практичній конференції “Управління організацією: регіональні аспекти” (Київ - Чернігів, 2002 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Економічні проблеми розвитку регіонів та підприємств XXI століття” (Полтава, 2001 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Ризикологія в економіці і підприємстві” (Київ, 2001 р.); Другій Всеукраїнській науково-практичній конференції “Україна наукова ‘2002” (Дніпропетровськ – Харків - Донецьк, 2002 р.); Другій Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми та перспективи розвитку економіки України в умовах ринкової трансформації” (Дніпропетровськ, 2001 р.); IX Всеукраїнській науково-практичній конференції “Менеджмент та маркетинг: досягнення і перспективи” (Київ, 2002 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Динаміка наукових досліджень” (Дніпропетровськ-Донецьк-Харків, 2002 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Молодь, освіта, наука, культура і національна свідомість” (Київ, 2003р.), щорічних науково-практичних конференціях Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (Полтава, 2000-2002 рр.).

**Публікації.** Результати дисертаційного дослідження опубліковані у 15 наукових працях (у тому числі 6 - у фахових виданнях) загальним обсягом 2,3 друк. арк., з них особисто авторові належить 2,2 друк. арк.

**Структура та обсяг роботи.** Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації – 284 сторінки, який містить 27 таблиць і 33 рисунки на 27 сторінках, список використаних джерел із 234 найменувань на 19 сторінках, 29 додатків на 59 сторінках. Основний текст дисертації викладено на 179 сторінках комп’ютерного набору.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі “Теоретичні основи функціонування фінансових відносин на регіональному рівні” визначено сутність фінансових відносин та засади системи фінансових відносин на регіональному рівні, досліджено генезис механізму фінансових відносин на регіональному рівні в Україні та зарубіжний досвід організації фінансових відносин регіону.

Виявлення сутності фінансових відносин на регіональному рівні, проведене через аналіз існуючих підходів щодо визначення фінансів, розкриття їх функції, матеріальної основи, ролі в суспільному відтворенні, дозволило визначити фінансові відносини як грошову форму економічних відносин, що опосередковують рух валового внутрішнього продукту в процесі створення, розподілу та використання фінансових ресурсів соціально-економічної системи та її відносно відокремлених територіальних утворень з метою досягнення сталого соціально-економічного розвитку. Дане визначення категорії фінанси враховує цілісний та системний підхід визначення їх сутності та цільового призначення в умовах поглиблення процесу суспільного розподілу праці та визначення територіального фактора в забезпеченні соціально-економічного розвитку.

На основі дослідження позицій класичної економічної школи, кейнсіанства та представників теорії “економіки пропозиції” обґрунтовано, що в умовах трансформації соціально-економічних відносин провідна роль в регулюванні регіонального розвитку повинна належати фінансовій політиці. При цьому враховується підхід представників неокласичної фінансової теорії щодо переходу від екстенсивної політики державних видатків до інтенсивної. Цей підхід є особливо актуальним в умовах обмеженості бюджетних коштів і передбачає скорочення обсягу видатків та підвищення їх ефективності шляхом спрямування на досягнення раціонального співвідношення між факторами виробництва, розвиток науково-технічного прогресу, освіти, “інвестицій в людський капітал”. Визначення особливостей та пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону повинно стати основою інтенсивної політики державних видатків.

Дослідження засад механізму фінансових відносин на регіональному рівні в Україні забезпечено через розгляд фінансової системи у взаємообумовленості із сукупністю зовнішніх та внутрішніх факторів. З цією метою проведено структурування суб’єктів фінансових відносин регіону, визначено умови функціонування фінансової системи регіону, а саме: законодавчо - нормативна база, організаційна структура управління фінансами, фінансовий ринок та адміністративно-територіальна структура країни. Даний підхід до визначення фінансової системи регіону визначив таку структуру фінансових відносин на регіональному рівні: зовнішні фінансові відносини регіону (відносин “центр - регіон”); фінансові відносини регіону як цілісної соціально-економічної системи (відносини “місцеві органи влади - господарюючі суб’єкти, населення”); внутрішні міжбюджетні відносини регіону (рис. 1).

Дослідження генезису фінансових відносин на прикладі Полтавської області за періодами: доземського розвитку (до 1864 року), земського самоврядування (1864-1917 роки) та за часів радянської влади (1917-1991 роки) -дозволило зробити висновок про об'єктивність становлення регіональних фінансів як засобу задоволення суспільних потреб на рівні територіальних громад та регіональних утворень. Розвиток фінансових відносин на регіональному рівні характеризується появою суб'єктивних факторів їх формування: централізації функцій управління регіональними фінансами, фінансового регулювання та вирівнювання регіонів країни. Доцільним є використання досвіду Полтавської губернії щодо середньострокового фінансового планування. Визначено ефективність складання балансів фінансових ресурсів регіону, системи самофінансування суспільних потреб територій та організації активної діяльності регіональних органів влади на фінансовому ринку (55,76% пасиву балансу Полтавського губернського земства складали страхові капітали, 17,49% активів земства спрямовувалось на надання позик) та створення позабюджетних фондів.

Визначені в дисертації сутнісні особливості розвитку фінансових відносин на регіональному рівні закономірно поглиблено з точки зору оцінки вимог міжнародних правових актів, за якими має розвиватись фінансова система кожної країни і аналізу зарубіжного досвіду функціонування фінансових відносин регіону. Підхід до систематизації зарубіжного досвіду в питаннях організації фінансових відносин регіону здійснено за допомогою узагальнення процесів, що характеризують дане явище на рівні конституційного та організаційного закріплення повноважень. Аналіз досвіду зарубіжних країн дозволив зробити висновок, що особливості організації фінансових відносин на регіональному рівні визначаються наступними соціально-економічними та політичними факторами: адміністративно-територіальним устроєм та макроекономічними цілями країни; принципами децентралізації владних повноважень; цілями та завданнями регіональної політики.

**У другому розділі “Механізм реалізації фінансових відносин на регіональному рівні”** визначено механізм реалізації системи фінансових відносин в системі регіонального устрою України, фінансові відносини на рівні цілісної соціально-економічної системи регіону та сучасні засади внутрішніх міжбюджетних відносин регіону.

Дослідження механізму фінансових відносин регіону на I рівні – на рівні зовнішніх фінансових відносин проведено з урахуванням підходу, згідно якого становлення цілісної регіональної системи фінансових відносин визначається розмежуванням функцій і завдань центральних і місцевих органів влади; закріплення за місцевими органами влади достатнього обсягу дохідних джерел та регулювання фінансових можливостей регіонів з метою вирівнювання нерівномірного розміщення продуктивних сил України.

Рис. 1. Система фінансових відносин на регіональному рівні

З метою оцінки тенденцій розвитку зовнішніх фінансових відносин регіону запропоновано впровадження показника динамічної рівноваги місцевих доходів та видатків (ДРМДВ), що являє собою співвідношення динаміки питомої ваги видатків регіонів у видатках зведеного бюджету та динаміки питомої ваги доходів регіонів у доходах зведеного бюджету. Встановлено, що в умовах реалізації регіональної політики мають дотримуватись наступні умови:  $\Delta(\frac{ВМБ}{ВЗБ} * 100) \geq 0$ ;

$\Delta(\frac{ДМБ}{ДЗБ} * 100) \geq 0$ ;  $ДРМДВ \approx 1$ . В Україні ДРМДВ за період 1992-2002 рр. становить 0,18 ( $\Delta \frac{ВМБ}{ВЗБ} * 100 = -2\%$ ;  $\Delta \frac{ДМБ}{ДЗБ} * 100 = -11\%$ ), що свідчить про значне

зниження рівня фінансової автономії регіонів України, випереджаюче скорочення та недостатність закріплення базових доходів для виконання повноважень місцевих органів влади щодо забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів.

Обґрунтовано ефективність впровадження для оцінки ефективності механізму зовнішніх фінансових відносин показників податкової віддачі та чистих видатків. Доведено, що для оцінки ефективності фінансового забезпечення регіонів правомірним є впровадження показника чистих видатків місцевих бюджетів, який визначає реальний обсяг фінансування з регіональних бюджетів закріплених Бюджетним кодексом повноважень органів місцевої влади та місцевого самоврядування, при цьому не враховуючи обсяг коштів, що передаються місцевим бюджетам для фінансування повноважень органів державної влади у вигляді субвенцій:

$$ЧВ = \frac{ВЗФ + ВСФ - (СЗФ + ССФ)}{ВЗФ + ВСФ} * 100\%,$$

де ЧВ – чисті видатки місцевого бюджету;

ВЗФ та ВСФ – видатки загального та спеціального фонду місцевого бюджету;

СЗФ та ССФ – субвенції загального та спеціального фонду доходів місцевого бюджету відповідно.

При цьому в умовах реалізації регіональної політики має забезпечуватись  $\Delta ЧВ \geq 0$ , але ці умови не дотримуються. Так, для Полтавської області  $\Delta ЧВ_{1996-2002} = -24\%$ .

З точки зору визначення справедливого рівня закріплення доходів за бюджетами регіонів та вирівнювання їх фінансових можливостей обґрунтовано необхідність впровадження показника податкової віддачі, який правомірно розраховувати як співвідношення фінансових ресурсів бюджету та суми податків, зборів і платежів, зібраних на відповідній території:

$$ПВ_p = \frac{ДЗБ_p}{МФР_p} * 100\%,$$

де  $ПВ_p$  – показник податкової віддачі регіону;

$ДЗБ_p$  – доходи зведеного бюджету регіону;

$MФР_p$  - загальна сума податків, зборів та платежів (загальний контингент), стягнутих на території регіону.

Показник податкової віддачі для окремо взятого регіону вказує на ступінь: 1) залежності дохідної бази регіону від власної діяльності; 2) фінансової залежності регіону від центральної влади. Середній показник “податкової віддачі” регіонів України визначає рівень децентралізації фінансової системи та фінансової самостійності регіонів країни. Доведено, що коефіцієнт варіації показників “податкової віддачі” може використовуватись в системі фінансового вирівнювання як індикатор економічно обґрунтованого справедливого розподілу національного продукту між регіонами країни з урахування тенденцій їх розвитку. Принципи ефективного фінансового вирівнювання - справедливість та заохочення до підвищення економічної активності вимагають дотримання прямого зв'язку динаміки обсягу доходів, мобілізованих на території регіону до бюджетів всіх рівнів, включаючи державний та динаміки показника податкової віддачі. Разом з тим, в 2002 році, як і в 1999 та в 2000 рр. виявлено зворотний зв'язок (рис. 2). Зниження ефективності системи фінансового вирівнювання регіонів України доводить і підвищення коефіцієнту варіації видатків регіонів України в розрахунку на душу населення в 2,12 раз в 2002 р. відносно 1996 р.

Рис. 2. Дослідження ефективності фінансового забезпечення Полтавської області з урахуванням показника податкової віддачі

Дослідження системи фінансових відносин регіону на II рівні – на рівні цілісної соціально-економічної системи - проведено на основі виділення таких її елементів: мобілізація фінансових ресурсів господарюючих суб'єктів і населення регіону до бюджету, їх розподіл та використання, надходження до економіки регіону коштів комунальних підприємств, мобілізація та використання коштів державних цільових фондів, кредитні вкладення господарюючих суб'єктів та залучення коштів фізичних осіб в фінансово-кредитні установи регіону, надходження до економіки регіону прибутків та амортизаційних відрахувань підприємств регіону.

В результаті аналізу структури та динаміки доходів зведеного бюджету Полтавської області виявлено значне скорочення ролі податків та неподаткових платежів загального фонду в формуванні бюджету. Дослідження системи застосування місцевих податків і зборів засвідчило, що їх використання в Україні є неефективним: надходження від місцевих податків і зборів складають не більше 2,5% доходів бюджету Полтавської області. Виявлено значне скорочення обсягу бюджетного фінансування будівництва Полтавської області в 2002 році - в 72,2 рази порівняно з 1999 роком, транспорту і зв'язку - в 9,95 раз, житлово-комунального господарства - в 2,82 раза. Промисловість і енергетика, агропромисловий комплекс в 2002 році не фінансувались взагалі (табл. 1).

**Таблиця 1**

### Структура видатків Полтавської області за 1996-2002 роки

Видатки	1996		1997		1998		1999		2000		2001		2002	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
<b>Загальний фонд</b>														
Державне управління, правоохоронна діяльність	21000	5,13	13918	2,65	17259,8	1,78	18572	2,05	24737	3,7	27125,1	3,1	37448,1	4,26
Освіта	103000	25,16	134201	25,57	140344	14,48	152973	16,86	137002	20,7	183848	21	219303	24,94
Охорона здоров'я і спорт	112900	27,58	142222	27,1	135002	13,93	146108	16,1	130652	19,8	154913	17,7	182036	20,7
Соціальний захист і соціальне забезпечення	95500	23,3	152349	29,0	159966	16,5	165211	18,2	81572	12,3	199145	22,7	185216	21,1
Житлово-комунальне господарство	34000	8,3	30625	5,83	63597	6,56	74807	8,24	14687	2,22	18479,5	2,11	26527,7	3,02
Культура і засоби масової інформації	13100	3,2	13426	2,56	14290,1	1,47	13679	1,51	12985	1,96	17991,9	2,06	22022,4	2,5
Промисловість і енергетика	7100	1,73	5172	0,99	5429	0,56	4237	0,47	400	0,06	0	0	0	0
Будівництво	0	0	13326	2,54	103682	10,7	146091	16,1	12374	1,87	12358,8	1,41	2024,2	0,23
Агропромисловий комплекс	4800	1,17	4499	0,86	5133,4	0,53	5305	0,58	5253	0,79	100,6	0,01	0	0
Транспорт і зв'язок	100	0,02	561	0,11	72531,9	7,48	83965	9,25	43872	6,64	29611,3	3,38	8434,5	0,96
Позабюджетні фонди	1300	0,32	743	0,14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>Спеціальний фонд</b>														
Державні цільові фонди		0		0	1111,6	0,11	3968	0,44	4815	0,73	5543,5	0,63	8205	0,93
Спеціальні кошти бюджетних установ	0	0	0	0	0	0	0	0	35556	5,38	36269,2	4,14	49377,6	5,61
Перерахування до бюджету розвитку	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1786,3	0,2
<b>Інші видатки</b>	6400	1,56	6354	1,21	72951,7	7,53	92396	10,18	33005	4,99	16435,8	1,88	55196,2	6,28
<b>Трансферти</b>	0	0	0	0	0	0	0	0	123962	18,76	173599	19,83	74698	8,49
<b>Бюджетні позички</b>	10200	2,49	7482	1,43	16470,2	1,7	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>Взасморозрахунки</b>	0	0	0	0	161527	16,66	0	0	0	0	0	0	0	0
Всього	409400	100	524878	100	969295	100	907316	100	660878	100	875420	100	879399	100

Визначено прибуткові галузі комунального господарства Полтавської області, а саме: торгівля та громадське харчування, постачання і збут, промисловість і побутове обслуговування населення. Дієвим фактором становлення механізму фінансових відносин регіону визначено значне підвищення економічної активності суб'єктів господарювання та населення області. Обсяг кредитних вкладень в економіку області за 1996 – 2001 роки зріс у 23,01 рази, обсяг залучених до банківської системи коштів населення - в 80,97 разів. Збільшується обсяг довгострокових кредитів.

Дослідження механізму фінансових відносин регіону на III рівні – на рівні міжбюджетних відносин адміністративних районів регіону - проведене з урахуванням запропонованої класифікації доходів місцевих бюджетів, а саме, виділення базових доходів (власних та закріплених) та балансуєчих (трансфертів, регулюючих податків), дозволило зробити наступні висновки. Базові доходи за містами обласного значення та районами закріплені нерівномірно, і в 2002 р. ця нерівномірність збільшується (співвідношення базових доходів міст обласного значення та районів в 2002 році становить 2,67 проти 1,33 – в 1996 р.). В результаті міста обласного значення фінансуються на 34% вище від середнього рівня, райони - на 6% нижче від середнього. Крім того, наявна нерівномірність забезпечення суспільними послугами жителів різних адміністративно-територіальних одиниць одного виду (рис. 3). Здатність обласного бюджету до вирівнювання цих диспропорцій за цей період

значно скоротилась. Так, питома вага обласного бюджету в зведеному бюджеті Полтавської області становила 29,96% у 1996 р., тоді як у 2002 році цей показник склав 14,50%.

Рис. 3. Коефіцієнт співвідношення видатків на душу населення з середнім рівнем по Полтавській області за період: 1996-2002 рр.

У третьому розділі “Підвищення ефективності фінансових відносин на регіональному рівні в умовах трансформаційного розвитку України” визначено основні напрями фінансового забезпечення регіонів України на шляху до корпоратизації та розвитку регіональних ринків, підвищення ефективності соціальної сфери регіону, розвитку регіону як квазідержави.

З метою вдосконалення системи фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону запропоновано до Бюджетного кодексу ввести показник загального співвідношення базових доходів між центральним та регіональними бюджетами, що розраховується як співвідношення нормативних потреб на виконання повноважень органів влади різних рівнів, провести перерозподіл базових бюджетних доходів. Збалансування обсягу нормативних потреб та базових доходів бюджетів має бути основою фінансового вирівнювання по вертикалі.

Запропоновано схему перерозподілу базових доходів бюджетів регіону різних видів на основі найвагомішого доходного джерела місцевих бюджетів – прибуткового податку з громадян. При цьому 50% загального обсягу прибуткового податку з громадян, що справляється на території міст Києва та Севастополя, міст республіканського та обласного значення має зараховуватись до доходів бюджетів цих міст, 25% - до обласних бюджетів та бюджету АРК, 25% - до державного бюджету. До бюджетів міст районного значення, сіл, селищ чи їх об'єднань має зараховуватись 100 відсотків від загального обсягу прибуткового податку з громадян, що справляється на цій території. При цьому районні та обласні бюджети поповнюються за рахунок додаткового закріплення доходів.

Для оцінки системи збалансування доходів та нормативних потреб регіонів запропоновано та розраховано коефіцієнт фінансового покриття регіону, що визначається як співвідношення нормативних видатків регіону та суми податків, зборів і платежів, що збираються до бюджетної системи на його території (контингенту). Встановлено, що для покриття нормативних потреб регіону коефіцієнт фінансового покриття має дорівнювати коефіцієнту податкової віддачі. Для Полтавської області в 2002 році це співвідношення (рівень фінансового забезпечення) дорівнює:  $\Phi_3 = \text{ПВ}/\text{ФП} = 22,9/45,1 = 0,507$ , в результаті чого всі галузі області фінансуються на рівні мінімальних поточних потреб (рис. 4). Визначено, що при закріпленні прийнятого в світовій практиці рівня коефіцієнта податкової віддачі (ПВ = 60%) коефіцієнт фінансового забезпечення Полтавської області становить:  $\Phi_3 = 60,0/45,1 = 1,33$ , що забезпечує соціально-економічний розвиток на принципах розширеного відтворення.

Рис. 4. Рівень фінансування нормативних потреб області в 2002 році за галузями

Доведено, що вдосконалення механізму фінансових відносин на регіональному рівні в Україні повинно відбуватись за двома напрямками: вдосконалення фінансового забезпечення поточних соціально-економічних потреб регіону та фінансове вирівнювання можливостей регіонів до інвестиційно-інноваційного розвитку. Проблемою, що потребує вдосконалення, визначена незбалансованість системи забезпечення видатків розвитку за територіями різних видів. Так, майже 40% всього обсягу бюджету розвитку України надходить до міста Київ, 45% - до міст обласного значення. В Полтавській області 94% коштів бюджету розвитку надходить до міст обласного значення. Обсяги бюджету розвитку не відповідають принципам ефективної фінансової політики та забезпеченню розширеного відтворення. Так, видатки бюджету розвитку Полтавської області станом на 2002 рік становлять 0,69% загального обсягу бюджетних видатків, 0,23% обсягу мобілізованих до бюджетної системи доходів з території Полтавської області та 0,11% ВДВ регіону. Визначено найважливіші напрями вдосконалення механізму фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів через визначення фіксованого рівня співвідношення поточних бюджетів і бюджетів розвитку, співвідношення обсягів державних та регіональних бюджетів розвитку, передбачення в структурі горизонтального вирівнювання інвестиційно-інноваційних можливостей регіонів України державного та обласного рівнів, стимулювання інноваційної діяльності, поглиблення ефективної спеціалізації при раціональному використанні місцевих умов і ресурсів, розвитку міжрайонних зв'язків.

Обґрунтована в роботі необхідність внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами” від 5 вересня 2001 р. № 1195 щодо визначення тенденції зміни доходів територій дозволяє вирішити проблему закріплення за територіями обсягу трансфертів, неадекватного їх економічному становищу.

В дисертаційній роботі доведено, що механізм фінансових відносин на регіональному рівні повинен передбачати врахування фактору ризику в бюджетах різних рівнів місцевого самоврядування. З цією метою в роботі проведено систематизацію та класифікацію ризиків функціонування механізму фінансових відносин на регіональному рівні. Обґрунтовано необхідність введення до складу місцевих бюджетів України бюджету ризику, метою якого є захист реалізації програм соціально-економічного розвитку території від можливості настання непередбачуваних обставин та дій, які впливають на розвиток території.

## ВИСНОВКИ

У дисертації виконані теоретичні узагальнення і розроблені заходи по розв'язанню наукової задачі раціоналізації системи фінансових відносин на регіональному рівні з метою забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України. Це знайшло відображення в поглибленні понятійного апарату, комплексному аналізі фінансових відносин регіону, розробці показників оцінки ефективності системи фінансового забезпечення регіону, у визначенні напрямів вдосконалення системи фінансового забезпечення та вирівнювання регіонів. За результатами дослідження сформульовано такі висновки:

1. Методологія дослідження механізму фінансових відносин на регіональному рівні має ґрунтуватись на принципах цілісності, системності та комплексного аналізу; створювати основу для виявлення особливостей розвитку структурних компонентів системи фінансових відносин на регіональному рівні. З цією метою проведено структурування внутрішніх та зовнішніх суб'єктів фінансових відносин регіону, виявлено умови функціонування фінансових відносин: сформована законодавчо - нормативна база, організаційна структура управління фінансами, фінансовий ринок та адміністративно-територіальний устрій.
2. Схема механізму фінансових відносин на регіональному рівні створена на основі методологічного визначення трьох рівнів фінансових відносин в регіонах України, а саме: зовнішні фінансові відносини регіону (відносини "центр - регіон"); фінансові відносини регіону на рівні цілісної соціально-економічної системи (відносини "місцеві органи влади - господарюючі суб'єкти і населення регіону"); внутрішні міжбюджетні відносини регіону.
3. Визначення рівня ефективності фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів забезпечується запропонованими в дисертації показниками чистих видатків, фінансового покриття регіону, показника динамічної рівноваги місцевих доходів та видатків, рівня податкової віддачі, рівня фінансового забезпечення, на основі розрахунку яких проведено системний аналіз фінансових відносин регіону та обґрунтовано напрями вдосконалення системи фінансового забезпечення регіонів.
4. Формування дієвого механізму фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності місцевих органів влади передбачає розробку комплексу заходів через визначення фіксованого рівня співвідношення поточних видатків і видатків розвитку, співвідношення обсягів державних та регіональних інвестицій, передбачення в структурі горизонтального інвестиційного вирівнювання державного та обласного рівнів, розробку системи стимулювання інноваційної діяльності, поглиблення ефективної спеціалізації при раціональному використанні місцевих умов і ресурсів, розвитку міжрайонних зв'язків.
5. Вдосконалення системи фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону потребує законодавчого врегулювання загального співвідношення між центральним та регіональними бюджетами, що визначається на рівні коефіцієнта співвідношення видаткових потреб місцевих та

державного бюджетів, розмежованих Бюджетним кодексом України. Частка обсягу місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України має розраховуватись без урахування субвенцій із державного бюджету.

6. Фактором формування дієвого механізму фінансових відносин регіону є врахування ризику. Обґрунтовано необхідність введення до складу місцевих бюджетів бюджету ризику. Наведено авторське визначення системи внутрішніх і зовнішніх ризиків на регіональному рівні в Україні. Основою класифікації внутрішніх ризиків визначено суб'єктну структуру регіональних фінансових відносин та зовнішні фактори, що впливають на фінансову систему регіону.

7. З метою забезпечення вирішення проблеми незбалансованості механізму фінансового вирівнювання обґрунтовано ефективність врахування тенденції розвитку в методиці обрахунку відносного доходного потенціалу регіонів. Доведено необхідність та запропоновано схему перерозподілу базових доходів між бюджетами міст республіканського і обласного значення та обласних бюджетів і бюджетів районів на основі прибуткового податку з громадян.

### СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Дубіщев В.П., Чернявська О.В. Проблеми термінологічної упорядкованості категорії фінанси // Вісник ПДСІ. – 2000. - №4. - С. 80-84. *(Особистий внесок: подано аналіз існуючих підходів щодо визначення фінансів, суті фінансових ресурсів та функцій фінансів, наведено власне визначення категорій).*
2. Дубіщев В.П., Волкова О.В. Позиція регіону в багаторівневій системі фінансових відносин // Регіональні перспективи. - 2000. - №5. - С. 26-30. *(Особистий внесок: досліджено особливості системи фінансових відносин на регіональному рівні, наведено структуру фінансової системи регіону та фактори її забезпечення).*
3. Волкова О.В. Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи Полтавської області // Регіональні перспективи. – 2001. - № 5-6. - С. 85-88.
4. Волкова О.В. Основи реалізації фінансової регіональної політики в Україні // Коммунальное хозяйство городов. Сер.: Экономические науки. - 2002. - Вып. 46. – С. 181-185.
5. Волкова О.В. Закономірності розвитку фінансових відносин України на регіональному рівні // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ДНУ. - 2002. – Вип. 145. – С.141-145.
6. Волкова О.В. Досвід організації системи фінансових відносин на регіональному рівні в зарубіжних країнах // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ДНУ. - 2003. – Вип. 168. – С. 182-186.
7. Волкова О.В. Основні засади проектування бюджету Полтавської області на 2001 рік. // Економічний вісник національної гірничої академії України: Зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: РИК НГА

України. - 2001. - №2. -Т.1. – С.147-149.

8.Волкова О.В. Ризикологія в системі фінансових відносин на регіональному рівні. // Ризикологія в економіці і підприємстві: Зб. наук. пр. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф. (27-28 берез. 2001 р.). – К.:КНЕУ, Академія ДПС України. - 2001. - С.82-83.

9.Волкова О.В. Фінансова реформа як засіб розв'язання проблеми самофінансування регіону // Економічні проблеми розвитку регіонів та підприємств ХХІ століття: Тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф.: У 2-х томах. - Т. 1. – Полтава: ПДТУ ім. Юрія Кондратюка. – 2001. – С.78-79.

10. Волкова О.В. Теоретичні аспекти регіонального фінансового менеджменту в сучасних умовах розвитку України // Менеджмент та маркетинг: досягнення і перспективи: Матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. (13 берез. 2002 р.). – К.: Політехніка. - 2002. – С. 42-43.

11. Волкова О.В. Механізм функціонування фінансових відносин на регіональному рівні. // Управління організацією: регіональні аспекти: Матеріали Х Міжн. наук.-практ. конф. 10-12 квіт. 2002 р. – К.: Політехніка. - 2002. - с.50-51.

12. Волкова О.В. Реформування системи фінансового вирівнювання в Україні // Матеріали Другої Всеукр. наук.-практ. конф. “Україна наукова - 2002”. - Т. 2. Економіка. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. - 2002. – С.41.

13. Волкова О.В. Оптимізація системи міжбюджетного розподілу видатків та дохідних джерел як чинник зміцнення фінансової незалежності регіонів // Матеріали Третьої Всеукр. наук.-практ. конф. “Підвищення ролі фінансових відносин у комплексному соціально-економічному розвитку регіону”. – Т.2. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. - 2002. – С.11-12.

14. Волкова О.В. Вдосконалення системи фінансового вирівнювання як чинник інвестиційного та інноваційного розвитку регіонів // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. “Динаміка наукових досліджень”. Т. 20. Економіка. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. - 2002. – С. 16-17.

15. Волкова О.В. Засади системи фінансових відносин на регіональному рівні в Україні // Молодь, освіта, наука, культура і національна свідомість: Зб. матеріалів Всеукр. Наук.-практ. конф. Київ. 27-28 берез. 2003 р.: У 5-ти томах. – К.: Вид-во Європ. ун-ту. - 2003.-Т. 2.- С. 76-79.

## АНОТАЦІЯ

Волкова О.В. Механізм фінансових відносин на регіональному рівні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.10.01 - Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, Полтава, 2003.

Дисертацію присвячено питанням розробки наукових положень та обґрунтуванню практичних рекомендацій щодо формування механізму фінансових відносин на регіональному рівні в Україні. Обґрунтовано дієву систему фінансових відносин на регіональному рівні в Україні в

співвідношенні регіонального, міського та районного рівнів. Здійснено оцінку структурно-динамічних зрушень фінансових відносин на регіональному рівні в Україні. Розроблено економічні показники оцінки рівня фінансової забезпеченості регіонів. Приведена нова класифікація доходів місцевих бюджетів. Проведена систематизація та класифікація фінансових ризиків на регіональному рівні. Запропоновано основні напрями вдосконалення поточного забезпечення потреб регіонів та забезпечення їх соціально-економічного розвитку. Основні результати роботи впроваджені при розробці шляхів удосконалення механізму фінансових відносин на регіональному рівні і, зокрема, в Полтавській області.

Ключові слова: механізм, регіон, фінансові відносини, бюджет, методи регулювання, фінансове забезпечення, соціально-економічний розвиток територій.

### **АННОТАЦИЯ**

Волкова О.В. Механизм финансовых отношений на региональном уровне. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.10.01 – размещение производительных сил и региональная экономика. – Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка, Полтава, 2003.

Диссертация посвящена обоснованию научных положений и разработке практических рекомендаций относительно формирования механизма финансовых отношений на региональном уровне в Украине. Проведено исследование особенностей развития финансовых отношений на региональном уровне в Украине в таких направлениях: обобщение эмпирических данных из практики организации финансовых отношений страны, обоснование закономерностей формирования регионального уровня финансовых отношений с точки зрения сущностного познания данного явления. Исследование закономерно дополнено анализом международных стандартов развития финансовых отношений региона и зарубежного опыта финансового обеспечения регионального развития. В диссертации обоснована система финансовых отношений на региональном уровне в Украине в соотношении регионального, городского и районного уровней. Впервые регион в системе финансовых отношений исследован в трёх уровнях: 1) как подсистема первого уровня финансовой системы страны и подсистему второго уровня финансовой системы мирового уровня; 2) как финансовая система регионального уровня; 3) как совокупность финансовых систем на уровне городов и районов. На основе субъектной структуры финансовой системы региона, а также системы внешних и внутренних факторов, обеспечивающих её развитие, проведена идентификация рисков финансовых отношений на региональном уровне, проведена их систематизация и классификация. Введены в научный оборот следующие экономические показатели, характеризующие уровень и эффективность системы финансового обеспечения регионов: уровень чистых расходов местных бюджетов, уровень налоговой отдачи, уровень финансового покрытия и уровень финансового

обеспечения. Обоснована эффективность применения данных показателей в системе оценки эффективности горизонтального и вертикального финансового выравнивания, а также усовершенствования системы финансового планирования и регулирования.

Доходы местных бюджетов по своей сущности классифицированы на базовые доходы местных бюджетов и балансирующие доходы. Базовые доходы являются основой местных бюджетов, к ним отнесены собственные и закрепленные доходы регионов. Балансирующие доходы обеспечивают сбалансирование уровней финансирования полномочий местных органов власти и самоуправления. К этой категории доходов отнесены регулирующие доходы и трансфертные поступления. С принятием Бюджетного кодекса из системы финансового регулирования исключены регулирующие доходы. Основным видом трансфертов становятся субвенции. Положительным фактором является значительное повышение в структуре бюджетных доходов регионов базовых доходов. Проведена оценка структурно-динамических изменений финансовых отношений на региональном уровне в условиях реформирования финансовой системы Украины с учётом децентрализационных процессов и дифференциации регионов по уровню обеспечения населения общественными услугами, по уровню обеспечения бюджетными средствами; изменений в формировании и распределении финансовых ресурсов региону и особенностей финансовой деятельности местных органов власти и самоуправления; изменений в системе формирования и регулирования местных бюджетов и их последствий.

Обоснована необходимость введения в структуру местных бюджетов бюджета риска, основной целью которого определена аккумуляция средств местных бюджетов для проведения мероприятий по защите реализации программ социально-экономического развития регионов от возможности наступления непредвиденных обстоятельств и действий, которые негативно влияют на развитие территорий. Определено, что процесс дальнейшего усовершенствования системы финансового обеспечения регионов должен включать два направления: усовершенствование финансового обеспечения текущих социально-экономических потребностей региона и финансовое выравнивание возможностей регионов развиваться инновационно-инвестиционным путем. Предложены основные направления усовершенствования финансового обеспечения социально-экономического развития региона на следующих уровнях: внешних финансовых отношений региона (отношения "центр - регион"); финансовых отношений региона как целостной социально-экономической системы; внутренних межбюджетных финансовых отношений региона.

Разработаны конкретные направления усовершенствования финансового обеспечения регионов Украины на основе использования коэффициента соотношения потребностей местных и государственного бюджетов, усовершенствования механизма распределения полномочий различных уровней органов местной власти и самоуправления и закрепления за ними доходных источников, механизма финансового выравнивания социально-экономического развития регионов,

основных направлений решения проблем практического внедрения принципов финансового законодательства.

Ключевые слова: механизм, регион, финансовые отношения, бюджет, методы регулирования, финансовое обеспечение, социально-экономическое развитие территорий.

**SUMMARY**

Volkova O.V. The mechanism of financial relations on the regional level. – Manuscript.

Dissertation for getting the scientific degree of Candidate of economical science in speciality 08.10.01. - The allocation of productive forces and regional economics. - Poltava nation university named in the honor of Yuri Kondratuk, Poltava, 2003.

Dissertation is devoted to the questions of elaboration of the science theses and grounding of the practical recommendations about forming financial relations on the regional level in Ukraine. There was grounded efficient system of the financial relations on the regional level in Ukraine in the correlation regional, urban and district levels. There were valued structure-dynamic changes of the financial relations on the regional level in Ukraine. There were elaborated economical indexes of appraisal of the level of the financial security of the regions. There were conducted the systematization and classification of the financial risks on the regional level, grounded necessity of the introduction to the structure of the local budgets of the budget of risk. There was offered main direction of the improvement of the current, provision requirements of the regions and provision their social-economical development. Main results of the work were inculcated in elaboration of the mechanism of the financial relations on the regional level and in Poltava's region.

Key words: mechanism, region, financial relations, budget, methods of regulating, financial provision, social-economical development of the territory.

Підписано до друку 28.05.2003 р. Формат 60x90 1/16.  
Папір для лазерних принтерів.  
Умовн. друк. арк. 1,0. Обл.-вид. арк. 1.0.  
Замовлення № 121. Тираж 100 прим.  
Безкоштовно.

---

Віддруковано з авторського оригіналу  
у поліграфічному відділі  
Полтавського національного технічного університету  
імені Юрія Кондратюка  
36601, Україна, м.Полтава, Першотравневий пр-т, 24

